

فهرست مطالب

۹	پیش سخن
۱۳	استان تهران
۲۲۱	روستای آرو (شهرستان دماوند)
۲۲۴	ورامین
۲۲۹	استان مرکزی و قم
۲۳۳	فراهان
۲۴۹	هزاوه
۲۵۵	ساوه
۲۶۲	روستاهای دهستان کوهپایه ساوه
۲۷۴	شهرستان قم
۲۷۸	روستای آمره (استان قم)
۲۸۹	استان قزوین
۲۹۲	عروسی در تاکستان در میانه عهد قاجار
۲۹۷	آئین‌های عروسی در دهه ۱۳۵۰ در شهر قزوین
۳۰۵	طالقان
۳۲۱	تات‌های استان قزوین

۳۲۶	مراغی‌ها
۳۲۹	استان اصفهان
۳۲۹	اصفهان
۳۳۶	آداب و رسون ازدواج در دین یهود
۳۴۲	یهودیان اصفهان
۳۴۵	ارمنیان اصفهان
۳۵۳	عاشق‌های ارمنی
۳۶۰	نجف آباد
۳۶۳	نطنز
۳۷۳	ایبانه
۳۹۳	جندق
۴۱۸	بیاضه
۴۲۰	نابین
۴۲۳	کاشان
۴۲۷	میمه
۴۴۳	گرگی‌های فریدن
۴۴۶	گرگیان جمهوری گرجستان
۴۶۳	استان سمنان
۴۶۳	شهر سمنان
۴۷۵	دامغان
۴۸۴	شاهرود
۴۹۳	شهمیرزاد
۴۹۶	عشایر الیکایی
۴۹۹	مُجِن
۵۰۷	پرور

۵۲۳	چاشم
۵۳۰	سنگسر
۵۳۷	استان گیلان
۵۴۳	شیرکوه
۵۴۷	روستای خرّمکوه عمارلو
۵۵۰	شهرستان انزلی
۵۵۳	لاهیجان
۵۶۵	پاشاکی سیاهکل
۵۷۴	لنگرود
۶۳۰	رعنا
۶۴۷	باورداشت‌ها
۶۶۰	تالش
۶۶۵	تالش‌دولاب
۶۸۰	عشایر تالش
۷۴۹	استان فارس
۷۵۲	شیراز
۷۶۲	شهرستان لامرد
۷۶۷	آباده
۷۷۳	داریون
۷۹۲	استهبان
۸۷۰	فسا
۸۸۰	لارستان
۹۲۰	خُنج
۹۲۵	دوان، کوهمره جروق، قامور
۹۳۸	ایل سرخی

- ۹۴۰ شهرستان ممسنی
- ۹۵۶ ایل قشقای
- ۹۸۰ ایل خمسه
- ۹۹۳ لِرَکی (leraki)

پیش سخن

رسم و عادت‌های هر قوم و طایفه‌ای، نمودار میزان تمدن و فرهنگ آن قوم است و از میان آن همه رسم و عادت، می‌توان سایه روشنی از اوضاع مردم و آرا و اندیشه‌هایشان پی برد.

سرشت انسان نیاز به یکی شدن زن و مرد دارد. طبیعت کاملاً متضاد آن‌ها چه از نظر فیزیولوژیکی و چه احساسی، آن‌ها را بیشتر به هم نیازمند می‌کند. نیاز همسر بودن مردان یا زنان در یک روند اجتماعی چندین هزار ساله برای انسان رخ داده است. انسان در خود نیاز به داشتن فرزند و خانواده می‌بیند و هرچه بیشتر، آگاهانه به ازدواج تن می‌دهد. مراسم عروسی نیز در کنار آن پدیده‌ای اجتماعی است؛ و در طول تاریخ نمی‌توانسته یک دست و بدون تغییر باقی مانده باشد. ذوق‌ها، سلیقه‌ها، تنگناها، شادکامی‌ها و غیره در شکل‌گیری آن بی‌تأثیر نبوده است.

گزینش همسر در فرهنگ بشری و همچنین ایرانی بس رسم‌ها دارد و در طی تاریخ متنوع‌تر و پیچیده‌تر شده است. شادمانی پدر و مادر از همسرگزینی دختر یا پسر خود است که باعث این تنوع و شادی بخش بودن این مراسم شده است.

هر مرحله از ازدواج برای خود، سرور و شادی را در دل دختر و پسر جوان می‌افکند. آشنایی باهم، انتخاب، خواستگاری، بله‌برون، مراسم عقد و حنابندان و بالاخره عروسی و باهم زندگی کردن و دارای فرزند شدن. از دوران خواستگاری به بعد، عشق و دلدادگی، یکی از شیرین‌ترین و پرخاطره‌ترین لحظات و روزهای پسر و دختر است و شیرینی آن تا دوران پیری در خاطرات آنان نقش می‌بندد. در این دوران، اجازه دیدار محدود بود؛ اما دزدانه با

همکاری مادر مهربان که خود نیز چنین روزهایی را از سر گذرانیده، عملی می‌شد. از آن پس، پسر آرزوی دستیابی به همسر آینده‌اش را دارد و لحظه‌شماری می‌کند که به آن برسد؛ اما خانواده دو نفر آگاهانه خواهان ترتیب مراسمی هستند که بتوانند با امکانات بیشتر آن‌ها را به هم برسانند و در زندگی مشترکشان کمتر با مشکلات زندگی برخورد کنند. گردآوری جهیزیه و دادن مال و منال به عنوان هدیه و غیره.

دختر و پسر (به ویژه دختر) جشن عروسی را حق مسلم خود می‌دانند و فکر می‌کنند در هیچ دوره از زندگی‌شان چنین خاطره خوشی برایشان به وجود نخواهد آورد، و با این خاطرات است که احساس قوی‌تری نسبت به فرزندان مشترکشان خواهند داشت. فرزندان نیز نیاز به صلابت و حمایت پدر، و مهر و محبت مادر دارند، و این حمایت و محبت، کودک را آنچنان همراه خانواده و همچنین کار و تجربه زندگی می‌کند که خود نیز براساس نیاز اجتماعی و غریزی، هنگام سن ازدواج، خواهان تن دادن به آن است.

در تاریخ ایران، گزینش همسر به صورت بسته و ناشناخته صورت نگرفته است و تمامی تلاش خانواده در این بوده است که فرزندان خود، حتی الامکان با فامیلان و دوستان نزدیک و هم طایفه‌های خود وصلت کنند، و موفقیت فرزندان را در این همکاری و همراهی می‌دانند. در ایران تا به حال گردآوری مراسم عروسی مردم ایران زمین به این وسعت که در کتاب حاضر می‌خوانید، صورت نگرفته است، و شاید این اولین باری است که این مراسم آئینی و پر سرور با این گستردگی صورت گرفته باشد. ما ایران را براساس جغرافیای سیاسی کنونی آن بررسی کرده‌ایم، هر چند که آگاه هستیم که می‌تواند نقصان‌هایی را هم در برداشته باشد، چند منطقه از هر استان را برای گزارش مراسم عروسی آن انتخاب کرده‌ایم. در مورد جمهوری افغانستان نیز به این صورت چند منطقه و ولایت و قوم را بررسی کردیم و در این مجموعه آوردیم.

در مورد جمهوری تاجیکستان و ازبکستان، کتابی را به فارسی برگردانده‌ام که خانم ذهنی او در دهه هفتاد میلادی به عنوان پایان نامه دکتری خود کار کرده و به چاپ رسانده است و بیشتر به مراسم عروسی تاجیکان جمهوری تاجیکستان و ازبکستان پرداخته است، هر چند که بسیاری از فرهنگ‌های ترکان و فارس‌ها این جمهوری‌ها به هم نزدیک است و فقط اختلاف بر سر واژه‌های ترکی و فارسی است. البته برای اینکه نقصان عدم وجود مراسم ازبکان نیز در این مجموعه احساس نشود، مراسم عروسی ازبکان جمهوری ازبکستان را نیز نوشته‌ایم.

من هنگامی که حدود بیست سال پیش تحقیق و پژوهش پیرامون دف و دایره ایران زمین را آغاز کرده‌ام، دیده‌ام که یکی از مهم‌ترین مراسمی که در آن دایره نواخته می‌شود عروسی است، طبعاً به ناچار باید به این موضوع به طور جدی فکر و بررسی می‌کردم. تقریباً موسیقی و ترانه‌ها و ریتم‌های مراسم عروسی تمامی مناطق ایران را که با دایره نواخته می‌شود، با کوشش خود ثبت و ضبط کرده‌ام که سه CD آن به نام‌های دف و دایره در شمال خراسان، یزد و نائین و سیستان از سوی مؤسسه هنری ماهور در اوایل دهه هشتاد انتشار یافت و بقیه آن نیز با نام «دف و دایره» یا «آهنگ‌های عروسی» و یا اسم دیگری عرضه خواهد شد.

پیرامون گردآوری مراسم عروسی جدا از گردآوری توضیحات خوانندگان و نوازندگانی که با آن‌ها همکاری کرده‌ام کتاب‌هایی که در مورد مراسم عروسی در هر منطقه به چاپ رسیده بود را گرد آورده‌ام و برای به چاپ رساندن این کتاب برای بار آخر ایران را یک بار دیگر در نور دیده‌ام تا مجموعه‌ای کامل‌تر عرضه کنم. در آخر، از همه دلسوزان فرهنگ ایران زمین از وبلاگ‌ها و نوشته‌های شخصی‌شان در اینترنت هم استفاده کرده‌ام تا حتی الامکان نقصان کمتری در این مجموعه احساس شود، که تشکر ویژه‌ای از همه این عزیزان می‌کنم.

ما در این مجموعه سعی کرده‌ایم تمامی مواردی که در عروسی هر منطقه اجرامی شود را، ثبت کنیم، مثلاً بازی‌ها، ترانه‌ها، باورها، نمایش‌ها و تمامی آداب و رسوم مربوط به عروسی. تلاش فراوان شده است آن مواردی که ثبت شده در این مجموعه بیاید، با این تفاسیر به مورد جالبی برخورداریم که در مناطقی می‌بینیم که اشعار و ترانه‌های بیشتری هنوز در خاطره مردم باقی مانده، و در منطقه‌ای مثل مازندران بازی‌های فراوانی تا همین چند دهه پیش در عروسی‌ها اجرا می‌شده. اگر می‌بینید در جایی بازی بیشتر است و در جایی مورد دیگر ژانر دیگری به این دلیل است که در خاطره مردم موردی بیشتر وجود دارد، تا این که ما توانستیم آن را بیشتر گرد آوریم. امیدواریم که این تلاش باعث شود تا کمبودهای مراسم عروسی در این کتاب با همت عزیزان و فرهیختگان دیگر کمتر شود.

با امید اینکه این مجموعه نفیس فرهنگی پیرامون «عروسی» که یکی از مهم‌ترین آئین‌های شادمانی ایرانیان و جهانیان است، از سوی پژوهشگران و خوانندگان خوش ذوق ایرانی و ایران دوست پذیرفته و مقبول شود. این کتاب می‌تواند راهگشای افرادی باشد که می‌خواهند پیرامون این مراسم آئینی ایرانیان، پژوهش‌های هنری، موسیقایی، جامعه‌شناسی، تاریخی و فولکلوری (که هر ژانر عروسی می‌تواند خود پژوهشی جداگانه محسوب شود) و غیره را

انجام دهند.

ثبت فرهنگ عروسی، در دوران کنونی که تمامی مراسم به سبک و شیوه قدیم در حال فراموشی است، کمک شایانی به آگاهی ایرانیان و دستداران فرهنگ ایران زمین می‌کند، و هویت فرهنگی این مرزوبوم را با دامنه و وسعت بیشتری به جهانیان می‌شناساند؛ و جشن عروسی، از معدود مراسم مردم است که هیچگاه از بین نمی‌رود، چراکه هستی بشر به ازدواج وابسته است. شادی و سرور این مراسم، در کمتر آیینی به این وسعت و دامنه وجود دارد.

آرزوی ما شادی و سرور و پیوند نیک میان تمام مردم «سرزمین نوروز» است که با زبان‌های مختلف اما با فرهنگ و آیین‌های مشترک در کنار هم زندگی می‌کنند. مردم «سرزمین نوروز»^(۱) باید هرچه بیشتر تمامی جنبه‌های مشترک زیست بومی، فرهنگی و اجتماعی خود را برای بهتر زیستن و در کنار هم بودن بیاورند و فقط به «پیوند» بیندیشند، نه جدایی. «پیوند» را فقط با شناخت فرهنگ‌های مشترک می‌توان تحکیم کرد.

تنها راه خوشبختی ما مردمان سرزمین نوروز، یافتن راه‌هایی برای وحدت و آرامش و شادی یکدیگر است، و این فقط با شناخت هرچه دقیق‌تر فرهنگ و آیین مشترکمان پدید می‌آید.

۱- نگارنده باور دارد که «نوروز» می‌تواند تمامی مردم کشورهایایی که در چارچوب ایران زمین تاریخی وجود دارد باهم پیوند دهد. «نوروز» فصل مشترک و پیوند دهنده همه مردم ایران زمین است. اتحادیه فرهنگی و اقتصادی مشترکی به نام «نوروز» می‌تواند جوابگوی این سرزمین زیبا و سحرآمیز باشد.